

Noiembrie 2010

Jurnalismul cetățenesc: un substitut sau o nouă filosofie a jurnalismului?

Era informațională a făcut posibilă apariția și dezvoltarea vertiginoasă a unui fenomen care, ulterior, a fost denumit „jurnalism cetățenesc”. Termenul, se pare, e departe de a îngloba semnificația și esența fenomenului în sine, încât, de vre-o două decenii, generează discuții în controversă. Este în firea lucrurilor: rareori unui fenomen nou i se atribuie o noțiune pe potrivă. Și mai rar un fenomen nou este definit cu exactitate. „Jurnalismul cetățenesc” a pătruns și în realitățile moldovenești meritând a fi tratat cu toată atenția.

Confuzii terminologice

Profesioniștii domeniului jurnalistic, s-ar părea, sunt cei care trebuie să riposteze oricărei intruziuni în propria arie de preocupări, cât de cât protejată până nu demult. Riposta, însă, fie că lipsește, fie că este anemică. Explicația, probabil, rezidă în însăși esența fenomenului, pentru că ce ar semnifica „jurnalism cetățenesc”? Grosso modo – jurnalism al cetățenilor. Și cum să ripostezi împotriva unui atare tip de jurnalism. Dar, de fapt, și jurnalismul profesionist aparține cetățenilor, în sensul, în care, la modul teoretic, pentru ei există sau, cel puțin, trebuie să fie recunoscut de cetățeni, să fie acceptat ca al lor. Prin urmare, „jurnalism al cetățenilor” nu este străin jurnaliștilor profesioniști, dar nici nu elucidează semnificația sintagmei „jurnalism cetățenesc”. Mai aproape de adevăr ar fi „jurnalismul practicat de cetățeni”. Dar confuziile nu dispar, de rând ce jurnaliștii profesioniști, de asemenea, sunt cetățeni și, pentru a limpezi lucrurile, poate, mai degrabă, „jurnalism cetățenesc” ar însemna exercitarea anumitor atribuții ale jurnaliștilor de către cetățeni non-jurnaliști. Confuzia, însă, oricum rămâne, pentru că din sintagmă nu dispăre cuvântul „jurnalism”.

Sunt domenii ale activității umane, bunăoară, chirurgia sau avocatura, în care au acces în exclusivitate profesioniștii. Prin „profesioniști” înțelegem, în linii mari, oamenii care aparțin unui domeniu profesional, adică acei, care au absolvit o instituție formativă, dispun de cunoștințe speciale și sunt remunerați pecuniar pentru activitate în domeniul dat. Ar fi straniu, dar și periculos, să apară „chirurgie cetățenească”. Nu este, însă, cazul jurnalismului. Spațiul acțional al domeniului dat nu este securizat și în el, pe lângă jurnaliștii de profesie, poate intra astăzi oricine are un minim de abilități în a scrie, a fotografia, a filma; un computer, o conexiune la Internet și... un anumit grad de activism civic și spirit participativ. Acești „oricine” nu sunt profesioniști. Sunt amatori. Dar ceea ce face un amator în jurnalism nu echivalează în mod obligator cu o activitate-erzaț. În diverse domenii există amatori mai buni decât profesioniștii. În acest caz, distincția între jurnalistul profesionist și jurnalistul amator, dacă este necesară, ar face-o doar salariul primului. Viitorul, însă, posibil, să nu solicite prezența diferențelor, ci să ceară imperios ștergerea lor.

Însemne ale jurnalismului cetățenesc

Lada Braslavet, jurnalistă și cercetătoare din Rusia, consideră că principalele caracteristici ale fenomenului sunt:

- caracterul amatoricesc al activității, cu impact atât pozitiv (posibilitatea difuzării libere a propriilor opinii), cât și negativ (numărul redus de materiale bine documentate);
- caracterul de masă al activității, ceea ce conduce la o reflectare mai amplă a unui eveniment, dar și la sporirea „zgomotului informațional”;
- viteza extrem de mare a publicațiilor, fapt ce oferă posibilitatea de a afla despre anumite evenimente mai înainte ca mass-media tradițională să comunice despre ele. Totodată, însă, operativitatea nu permite de fiecare dată verificarea suficientă a informației;

- existența relației dintre utilizatorii unei rețele de socializare. Acest lucru dă posibilitatea accesării unui serviciu de reactualizare a propriului blog, dar nu rareori, o informație senzatională trezește dorința de a o republica, fără verificări suplimentare;
- existența reacției inverse, a feedback-ului la ceea ce se publică. Astfel, se formează un spațiu deschis de discuții, deși, nu rareori, sunt admise deraieri de la tema ce a provocat discuția. [1]

Acceptând respectivele caracteristici ca fiind importante, vom observa, totodată, și altele la fel de importante, cum ar fi:

- utilizarea masivă a platformei virtuale Web 2.0, în primul rând, de către cetățeni, de către non-jurnaliști;
- apariția și creșterea în progresie geometrică a numărului de bloguri și de bloggeri;
- lansarea în circuitul informațional a unei game tematice diversificate, inimaginabilă odinioară;
- „contaminarea” jurnalismului profesionist de teme și probleme anterior fie neglijate, fie marginalizate;
- eterogenitatea participanților la actul comunicațional și efecte de socializare a comunităților care nu se cunosc și care nu au un mediu de reședință comun;
- etc, etc, etc.

Apariția fenomenului

Apariția oricărui fenomen este condiționată de multiple premise. La originea jurnalismului cetățenesc, în opinia noastră, stă un singur motiv central: eșuarea jurnalismului tradițional. În democrațiile vechi cetățenii, în ultimul secol, au manifestat critică și dezinteres față de activitatea mass-mediei în mai multe rânduri. Bunăoară, în anii 30 ai secolului trecut, criticile masive și vehemente aduse jurnalismului american, în definitiv, s-au soldat cu apariția teoriei jurnalismului responsabilității sociale, chintesența căreia constă în a adopta un comportament responsabil față de cetățeni, ca alternativă pentru implicarea excesivă a statului în reglementarea domeniului. De atunci au început să apară coduri deontologice, etice, de conduită și îndemnurile permanente, deseori disperate, de a fi respectate. Pe termen mediu aceste acțiuni au readus, întrucâtva, credibilitatea cetățenilor față de jurnaliști. De notat, că la acea vreme unica modalitate a cetățenilor de a protesta împotriva instituțiilor mediatice era să nu le subvenționeze prin intermediul abonamentelor.

Jurnalismul sovietic este un caz separat. Pentru el autoreglementarea era non-sens – trebuia să îndeplinească ordinele statului-partid. Nici cetățeanul cititor, ascultător sau privitor nu avea cum să-și manifeste protestul față de conținuturi, decât să utilizeze vrafurile de ziare ieftine în alte scopuri. De fapt, cetățeanul nici nu era întrebat, iar mișcarea de corespondenți netitulari, care ar avea, parcă, afinități cu jurnalismul cetățenesc de azi, a apărut nu ca o reacție benevolă și spontană la ceea ce se întâmpla în jurnalism, ci, mai degrabă, ca un obiectiv al statului-partid care trebuia să demonstreze caracterul popular al presei, să-i spoiască pseudopopularitatea.

În Occident, o altă criză devastatoare a credibilității cetățenilor față de mass-media, față de jurnaliștii-profesioniști, s-a declanșat în anii 80 ai secolului trecut. Ea a fost generată de comportamentul mass-mediei care s-a lăsat influențată de doi factori puternici: politic și economic. Ghidată de obținerea efectelor ideologice mass-media, în dese rânduri, a făcut joncțiune cu factorul politic, iar când a urmărit beneficii de pe urma publicității – cu factorul economico-financiar. Drept consecință – prevalarea unui număr redus de subiecte aduse în atenția opiniei publice și, de fapt, înstrăinarea cetățeanului cititor, radioascultător și telespectator

de produsul mediatic lipsit de informația apropiată acestuia. Reacția cetățeanului a fost similară celei din anii 30 – renunțarea la produsul mediatic ce i se oferea - cu o singură, dar principială, deosebire. De data aceasta cetățeanul a început să caute soluții pentru depășirea vacuumului informațional în care s-a pomenit, având, în mod paradoxal, o multitudine de surse de informație. Surse multe - informație puțină. Este formula jurnalismului eșuant. Și pentru că, între timp, era informațională i-a pus la dispoziție tehnologii potrivite, cetățeanul își rezolvă singur problema informării. Să realizăm, că lipsa informației așteptate s-a dovedit a fi motivație și stimulent suficiente pentru a practica o activitate, pe care, nu cetățeanul a denumit-o „jurnalism cetățenesc”.

În realitățile moldovenești jurnalismul cetățenesc a apărut nu atât, sau nu în exclusivitate ca răspuns la falimentul credibilității față de mass-media. Mai degrabă, a fost și este o reacție la calitatea jurnalismului autohton, hărțuit de autorități și lipsit, deocamdată, de capacitatea necesară de rezistență în fața ingerințelor de tot genul. A fost, posibil, o reacție firească a cetățeanului la apariția posibilității reale de a comunica ceva cuiva, de a discuta, de a se pronunța, de a-și găsi părtași de idei etc. Lucru cu atât mai îndreptățit cu cât, să amintim, chiar de la începuturile independenței țării, instituțiile mediaticice își anunțau beneficiarii că răvașele, adresările, plângerile lor, pur și simplu, nu vor mai fi „colectate”. A fost, în fond, ceva normal: mass-media să se ocupe de informare, iar autoritățile - de soluționarea problemelor cetățenilor. Nu avem siguranța, că pasul a fost făcut la timpul potrivit. Când cetățeanul, anterior, pierdea orice încredere în autorități, unica speranță pentru el rămânea mass-media. Veni timpul când și această speranță i-a fost spulberată. Partea bună a lucrurilor, însă, a fost că cetățeanului, indirect, i s-a sugerat să devină responsabil personal de viața lui. Nu guvernul, nu mass-media, ci însăși cetățeanul să aibă responsabilitate directă pentru calitatea propriei vieți. Aceasta, într-un fel, seamăna a terapie de șoc și, dacă efectele ei au fost altele decât cele așteptate, e pentru că autoritățile, ulterior, uneori cu insistență și persuasiune, au încercat să inoculeze guvernaților că salvarea e-n guvernanți.

Nu pretindem că acestea ar fi adevăratele sau exhaustivele motive ale apariției jurnalismului cetățenesc și în mediul autohton. Cert însă, e că fenomenul există, devine omniprezent și, pentru a-i conferi utilitate, ar trebui mai întâi să înțelegem natura lui.

Jurnalismul cetățenesc: viziuni și atuuri

Enciclopedia liberă, Wikipedia, notează că jurnalismul cetățenesc este un tip de ocupație, căreia i se dedau oamenii de diferite profesii și care a căpătat o răspândire largă odată cu dezvoltarea Internetului și a noilor tehnologii informaționale. Uneori subiectele plasate în Internet de cetățenii non-jurnaliști sunt vizionate de un număr de beneficiari comparabil cu cel al cititorilor marilor publicații. Spre deosebire de jurnaliștii profesioniști, reprezentanții „jurnalismului cetățenesc” nu primesc venituri de la acest hobby. [2]

Americanul Jay Rosen, unul dintre militanții pentru „jurnalism cetățenesc”, consideră că acesta se manifestă atunci, când oamenii sunt percepuți în calitate de consumatori și de producători de informație, utilizând instrumentarul mass-mediei tradiționale. [3] Din nou Wikipedia: „Jurnalismul cetățenesc este un act de participare activă a cetățenilor la colectarea și analizarea știrilor și informațiilor. Jurnalismul cetățenesc nu trebuie confundat cu jurnalismul civic care este practicat de jurnaliști profesioniști”. [4]

Dan Gillmor consideră că jurnalismul cetățenesc este rezultatul democratizării mass-mediei erei digitale. [5]

Dan Gillmor este și cercetătorul american care a utilizat primul această sintagmă – „jurnalism cetățenesc” („citizen journalism”), în anul 2004, deși fenomenul apărea cu vre-o 20 de ani mai

înainte. Noțiunea a căpătat popularitate și a fost preluată de către mulți cercetători de pretutindeni. Dar, așa cum deseori se întâmplă, în unele țări, inclusiv la noi, traducerea a condus la apariția confuziilor. Vorba e că, în paralel, cercetătorii americani experimentau diverse modele de jurnalism, care să răspundă necesităților cetățenilor și, într-un sfârșit, s-au oprit la ceea ce a fost denumit drept „jurnalism civic” („civic journalism”) sau „jurnalism social”, „jurnalism popular” etc. În mod separat, de noile modele de jurnalism a fost preocupat profesorul universității din Miami Ed Arnone. La traducere, deseori s-au confundat ceea ce Arnone definește drept „civic journalism” cu ceea ce Dan Gillmor definește ca „citizen journalism”. La noi, prin filiera engleză, de exemplu, au pătruns termenii „jurnalism civic” și „jurnalism cetățenesc”. Prin filiera rusă, însă, a pătruns un singur termen – „jurnalism cetățenesc” („гражданская журналистика”). El definește și jurnalismul civic, și jurnalismul cetățenesc. Acest lucru, în relitățile moldovenești, adaugă confuzie în terminologie.

De exemplu, cercetătorul rus Iosif Dzealoșinski a intitulat lucrarea, în care se referă și la jurnalismul cetățenesc „Jurnalismul coparticipativ. Cum să facem utile mijloacele de informare în masă”. [6] Vom observa că, de fapt, este vorba de „civic journalism”.

Alt savant rus, Andrei Bolkunov, consideră că unul dintre principiile fundamentale ale jurnalismului cetățenesc este parteneriatul social și că respectivul tip de jurnalism se orientează nu la avantaje comerciale, nu la agitație și propagandă, ci la soluționarea în comun cu cititorii a problemelor sociale importante în numele unei vieți mai bune. În opinia lui A. Bolkunov, „jurnalismul cetățenesc este jurnalismul veritabil. Este, pur și simplu, jurnalism. Anume această direcție a mass-mediei corespunde cel mai mult semnificației și misiunii profesiei”. [7] Iar Alexei Simonov, președintele Fondului pentru Apărarea Transparenței, insistă: „Jurnalismul în totalitate trebuie să fie cetățenesc”. Sunt afirmații adevărate, dar care nu dezleagă confuzia terminologică.

Pentru a depăși întrucâtva confuzia, vom apela la explicațiile, pe care le-a dat însăși Ed Arnone: „În Statele Unite „citizen journalism” este atribuit, în primul rând, celor care nu sunt jurnaliști de profesie, dar pe bloguri sau pe site-urile personale publică știri (sau ceea ce înțeleg ei că sunt știri). Public/Civic Journalism, în primul rând, este atribuit jurnaliștilor de profesie. Ideea centrală constă în a include vocea reprezentanților societății în practica cotidiană a mass-mediei. Public/Civic Journalism îi motivează pe jurnaliști să includă istoriile despre care comunică nu doar în contextul politic, ci și în cel social, obișnuit, să arate cum un eveniment ori altul se răsfrânge asupra vieții unei comunități concrete”. [8]

Potrivit lui Ed Arnone, jurnalismul civic/popular se deosebește de cel tradițional prin faptul că, are la temelie câteva principii și anume:

- a vedea în oameni, în primul rând, cetățeni și nu consumatori de produs informațional;
- a formula problema în termeni accesibili (nu instituționali, nu ideologici, nu pentru experți);
- a ține minte că sarcina importantă și prioritară a unei instituții mediatice de știri într-o democrație este să ajute la crearea unui spațiu de dialog public, în sens direct și la figurat;
- a prezenta știrile, istoriile din punct de vedere „cetățenesc”. Adică, jurnalistul să-și pună în permanență întrebarea: „Ce putem face împreună?” în locul întrebării: „Ce trebuie să facă Guvernul?”. [9]

Stephen Bunard, [10] profesor de New Media la Paris, Franța, face o delimitare între tipurile de jurnalism pe care îl practică ziariștii de profesie și ziariștii amatori: “Jurnalistul verifică sursele de informație, se asigură asupra obiectivității sale, respectă un cod deontologic, pe când reporte-

rul cetățean este orientat înspre comentariu, liberă expresie, dezbatere angajată, reprezentând astfel o sursă de informație pentru jurnaliști. Toți editori? Da. Toți jurnaliști? Nu”. Și continuă: “O dată cu șansa oricui de a deveni editor de blog, asistăm la o urgență a expertizei cetățenești”. [11] Problema ce ține de terminologie, bineînțeles, nu a putut stăvili nici dezvoltarea jurnalismului civic, nici a celui cetățenesc și, ceea ce e necesar, să fie studiate și cercetate ambele fenomene.

În anul 2000, Oh Yeon Ho, întemeietorul serviciului coreean de jurnalism cetățenesc OhmyNews, a spus: „Fiecare cetățean este reporter!”. Leonard Witt, întemeietorul unei rețele de jurnalism public, dar și a unei rețele on-line de jurnalism cetățenesc în statul american Minnesota [12], e de părere că tentativa de a da o definiție clară jurnalismului cetățenesc este primul pas în constituirea filosofiei noi a jurnalismului.

Turi Munthe, jurnalist britanic și întemeietorul platformei Demitix.com, specializată în jurnalism cetățenesc, răspunzând în martie 2009 cititorilor agenției ruse „Lenta.Ru”, afirma că perspectivele jurnalismului cetățenesc sunt grandioase. El este inima noului model media, caracterizat de interrelaționare, colaborare, schimb reciproc de informații și de diviziunea muncii. În noul model se integrează jurnalismul profesional și cel de amator. Și așa cum integrarea respectivă crește și se dezvoltă, deosebirea între jurnalismul profesional și cel de amator se va șterge. [13]

Profesorul român Carmen Mocanu este de părere că jurnalismul cetățenesc „reprezintă acel tip de jurnalism care poate fi practicat de oricine monitorizează comunitatea în care trăiește. Jurnalismul cetățenesc nu reprezintă o meserie, ci o alegere de participare civică. Potențialul de informare și importanța jurnalismului cetățenesc au fost recunoscute de mari companii de media ca BBC, Reuters, MSNBC, Sky News, care desfășoară programe de jurnalism cetățenesc.” [14]

Indiscutabil, jurnalismul cetățenesc, încurajat de formele de agregare a Internetului, câștigă teren. Ioana Avadani, directoarea Centrului pentru Jurnalism Independent din România consideră că marea atracție a jurnalismului Web 2.0 este accesibilitatea: “Practic, cu un calculator și o conexiune la Internet te poți adresa lumii întregi. Jurnalismul 2.0 oferă redacțiilor profesioniste o oportunitate și o provocare. Este ca și cum ar avea corespondenți oriunde în lume sau exact acolo unde se întâmplă ceva remarcabil.”. Cunoscutul ziarist român Robert Turcescu argumentează astfel motivele ascensiunii jurnalismului cetățenesc: “Cel clasic se află într-o perioadă de criză din cauza apariției informației primare extrem de ieftine. De cele mai multe ori, mediile tradiționale sunt incapabile să interacționeze cu publicul. Există și o frustrare a publicului consumator de media care nu-și mai regăsește anumite pasiuni în modul de operare a mijloacelor de comunicare în masă”.

Braduț Ulmanu, creatorul site-ului www.jurnalisonline.ro consideră că “Web 2.0 răstoarnă definiția jurnalismului tradițional. Masele largi devin autoare ale mesajului, iar feedbackul are cu totul alte dimensiuni”.

Oamenii nu se mai mărginesc să consume, constată Catalin Tolontan, redactor-șef la “Gazeta Sporturilor” din România și care redactează unul dintre cele mai influente bloguri românești, www.tolo.ro. El explică înclinația cetățenilor spre blogging astfel: “Vor să interacționeze și să controleze ceea ce consumă.”. “Naturaletăa exprimării, absența cenzurii, abordarea unor teme marginale, pe care media tradițională le plasează într-un unghi mort” sunt, în opinia lui Cătălin Tolontan, principalele atuuri ale jurnalismului cetățenesc. [15]

Cetățenii, oriunde în lume, au avut și continuă să aibă suficiente motive pentru a încerca să înțeleagă realitatea în care trăiesc și prin efort propriu, fără a se lăsa în grija mass-mediei care,

chiar dacă ar dori cu toată sinceritatea și ardoarea, în mod obiectiv, nu ar reuși să relateze despre toate evenimentele relevante.

Cercetătorii Școlii de Jurnalism de la Universitatea americană din Columbia au analizat 14 mii de știri de pe pagina principală GoogleNews și au constatat că ele se referă la... 24 de evenimente. 14 mii de știri ne relatează despre 24 de evenimente. Este tabloul lumii pe care ni-l oferă presa. Aflăm despre lume doar ceea, ce ni se relatează...

Rachel Sterne, o absolventă a universității din New York, desfășurându-și stagiul practic la ONU și-a pus întrebarea: de ce să vorbești despre problemele unor țări este la modă, iar despre problemele altor țări nu e la modă? Meditând asupra răspunsului ea, în 2006, a întemeiat o platformă „pentru publicarea adevăratelor știri internaționale” - GroundReport. În prezent portalul reflectă ceea ce se întâmplă în 170 de țări ale lumii. Cei care doresc să afle mai mult decât le oferă ecranele televizoarelor, intră pe site-ul respectiv. Pentru rețeaua de știri lucrează peste 5 mii de oameni din întreaga lume, există un sistem de verificare a informației, iar pentru corespondenții proiectului motivația pecuniară nu este cea de bază.

Jurnalistul profesionist sud-coreean Oh Yeon Ho, în anul 2000, a creat, în calitate de experiment, site-ul OhmyNews, ca rețea cu participarea utilizatorilor lui. La doi ani de la creare, site-ul a atras atenția utilizatorilor din întreaga lume, mai ales, după ce comunitatea sud-coreeană a rețelei s-a implicat activ în alegerile prezidențiale și a influențat rezultatele lor. La 7 ani de la lansare, împreună cu Oh Yeon Ho lucrau 65 de angajați permanenți și peste 60 de mii de reporteri-cetățeni din circa o sută de țări. Site-ul este considerat unul dintre pionierii jurnalismului cetățenesc. Prestigioasa facultate de jurnalism din statul american Missouri l-a decorat pe întemeietorul site-ului OhmyNews cu Medalia de onoare, „în semn de recunoștință pentru eforturile sale novatoare, îndreptate la atragerea cetățenilor în jurnalism în numele dezvoltării continue a democrației”. Referitor la jurnalismul cetățenesc, Oh Yeon Ho consideră că scopul lui nu constă în „a oferi mai multă informație; scopul este o viață mai fericită și mai plină”. [16]

Așadar, “jurnalism cetățenesc” înseamnă jurnalismul practicat de non-jurnaliști, de cetățenii-reporteri. Fenomenul, indiferent de profunzimea cercetării lui, capătă vigoare și câștigă prestigiu. Rămâne de urmărit reacția jurnalismului tradițional care, orice am zice, are de apărut o reputație – numeroase decenii a avut prerogativa exclusivă a principalului furnizor social de informație. De la o vreme încoace exclusivitatea se clatină și riscă să fie dinamitată. S-ar părea inevitabil un război mediatic între cele două tipuri de jurnalism. Posibil, că parte dintre profesioniștii domeniului, când aud de jurnalism cetățenesc, caută revolverul. Asemenea abordare, însă, este contra-productivă și ar fi cea mai inacceptabilă reacție la fenomenul ce nu poate fi stăvilit. Calea salvatoare pentru jurnalismul tradițional, instituționalizat, în opinia noastră, este cooperarea, parteneriatul, joncțiunea cu jurnalismul cetățenesc. Cele două tipuri de jurnalism au ce învăța unul de la altul. Marea eroare ar fi, dacă ar deveni ostile sau, și mai rău – antagoniste. Pentru că, să ne amintim de cuvintele lui George Krinsky, coautorul cărții “Țineți presa” [17]: “Dacă jurnaliștii adevărați se îngrijorează de viitorul lor în epoca, în care oricine are computer se poate considera jurnalist, atunci profesia trebuie să demonstreze că joacă un rol important, că propune ceva cu adevărat valoros și poate demonstra aceasta societății”. [18]

Istoria omenirii în permanență a fost însoțită de monopolul puterii asupra informației. Puterea în toate timpurile a tănuit informația, fapt ce-i conferea alură deosebită și-i permitea să dețină, poate, cea mai puternică armă în lupta cu propriii supuși. În prezent suntem martorii depozitării puterii de informație. Însăși informația a devenit o resursă ieftină ca nici o dată, în sensul accesibilității, și valoroasă ca-ntotdeauna, în sensul oportunităților pe care le oferă oricui dorește acest lucru. Era informațională, deși sperie parte dintre guvernanți și parte dintre jurnaliști, în definitiv,

este benefică pentru toți. Și cel mai tare argument în favoarea enunțului este că șansele să găsești idei bune în informația multă sunt mai mari decât în lipsa informației. Nu-i exclus ca explozia informațională, orchestrată de jurnalismul cetățenesc, să omogenizeze acțiunile sociale și însăși societatea în care, cele două tabere – guvernării și guvernării – să se contopească în una – tabăra cetățenilor.

Oricare ar fi evoluțiile, jurnalismul tradițional, pentru a-și revendica utilitatea și legitimitatea socială, trebuie să meargă mână în mână cu jurnalismul cetățenesc. Aceasta i-ar conferi calități ale jurnalismului civic și l-ar apropia de cel, pentru care există – de cetățean.

Autor Ion Bunduchi

- [1] <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu->, citat 04.04.2010 ;
- [2] <http://ru.wikipedia.org/wiki/>, citat 11.06.2010;
- [3] <http://pjnet.org/post/1830/>, citat 18.09.2010;
- [4] http://ro.wikipedia.org/wiki/Jurnalism_participativ, citat 11.06.2010;
- [5] Dan Gillmor, We the Media: Grassroots Journalism by the People, for the People, O'Reilly Media, 2006, 336 p.;
- [6] Дзялошинский И.М. «Журналистика соучастия. Как сделать СМИ полезными людям», Престиж, 2006, 104 с.;
- [7] http://www.library.cjes.ru/online/?a=con&b_id=327&c_id=2804, citat 14.10.2010;
- [8] <http://m.habrahabr.ru/post/100917/>, citat 14.10.2010;
- [9] <http://silamedia.ru/2010/07/arnone-principles/>, citat 14.10.2010;
- [10] <http://www.viadeo.com/fr/profile/stephen.bunard>, citat 20.08.2010;
- [11] <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/Social/52751/Jurnalismul-de-blog-oportunitatile-si-limitele-lui.html>, citat 24.07.2010;
- [12] <http://www.kennesaw.edu/communication/witt.shtml>, citat 20.08.2010;
- [13] <http://moreintelligentweb.net/post/109>, citat 14.10.2010;
- [14] <http://cvlpress.ro/articol.php?id=12811>, citat 24.07.2010;
- [15] <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/Social/52751/Jurnalismul-de-blog-oportunitatile-si-limitele-lui.html>, citat 24.07.2010;
- [16] http://www.imcl.ru/usa/080401_press.php, citat 14.10.2010;
- [17] John Maxwell Hamilton, George A. Krinsky. Hold the Press The Inside Story on Newspapers, LSU Press, 1997, 216 p.;
- [18] http://www.infousa.ru/media/krinsky_rus.htm, citat 09.11.2009.